

Handel Hodritsch altárna.

A *hodrusi altárna* már igen régi időkben kezdetett a Mindszentteléren működő bányák vizeinek lecsapolása végett. Állítólag 1494-ben kezdetett,²⁾ de Kachelmann János szerint 1497 április 14-én Rösel Erasmus kamaragrófnak megengedtetett, hogy a *régi* hodrusi altárnából egy vágatot hajtson a templom alá,³⁾ három évvel azelőtt tehát valószínűen csak újra adományoztatott a régi altárna.

1509-ben Schneider Péter bírósága alatt Pisch Severin selmeczi kamaragrófnak és társainak újra adományoztatott a *Groszer Handel*, melyben már régóta dolgoztak, és határai 15 karóval megjelöltettek. Minthogy Goldschmidt Bálintnak és Öder Vitusnak is volt egy kutatása a *Hackenschacht* felett, mely akna a *Groszer Handel*-hoz tartozott, megigérte Goldschmidt és Öder, hogy e kutatással Pisch úrnak nem fognak alkalmatlankodni.⁴⁾

A városi pénztárba évenként kétszer fizetni szokott félbérek kimutatása szerint a *Handel Hodritsch*-ban 1509-ben 5 ember,⁵⁾ 1519-ben pedig 6 ember dolgozott.⁶⁾

²⁾ Selmeczi bányai igazgatósági levéltár, Marzányi kézirat.

³⁾ Kachelmann János: Geschichte d. u. B. III. 125 l.

⁴⁾ Selmech városi levéltár.

⁵⁾ Kachelmann János: G. d. u. B. III. 135. l.

⁶⁾ U. o. III. 146. l.

De az altárna üzeme későbbben megélénkült, a vágat elérte a telért, melyről gazdag érczeket nyert a vállalat.

1535-ben lanwitzi Zdenko királyi biztos és társai május 26-án nézték meg a hodrusi bányákat, és úgy találták, hogy Hodruson igen jó bányák vannak, „die Gäng, so sy jetzt schacht vnd stollen weise in brauch vnd arbeit haben, sein ganghafft, gweldig, vnd Silberreich, vnd ziemblich goldig“. Le van ugyan már fejtve a telérek nagyobb része a meddig a víz engedte, de ha a víz lecsapoltatik, az eleven mélység jó reményre jogosít.

Egy *altárna* kezdetett, mely az aknákat és műveléseket szárazzá tenni fogja, és *Handelstolln*-nak neveztetik.

Ezt az *altárnát* is megnézték, és benne egy nemes telért sok vörösezüstérczczel láttak művelésben; az ércz egy arasznyi vastag, és a talp alatt még eleven. Az ércznek mázsája 3 - 4 és 5 márka ezüstöt tartalmaz. Most 20 vájár van a fejtésen.

Hogyha ez az altárna a régi aknák és evések alá ér, és azokat vízteleníti, remélhető, hogy itt oly áldás lesz, milyen még nem volt!

A kamara hosszú időn át 10 frt segítséget adott e tárna hajtásához hetenkint, és egypár év óta még másik 10 frtot előleg képen. E segítség már most nem szükséges, mert a vállalat jövedelmes.

De az aknák birtokosai sem heverték, hanem két víz-emelő kereket állítottak fel a fölszinen, melyekkel az aknákat víztelenítették, és itt is igen jó érczek vannak most. Ha az *altárna* az aknákat lefogja csapolni, a vízkerekekkel az *altárna* alatt levő közekből lehet majd vizet húzni, és a mélységbe haladni.

Hodruson van még több bánya is, ilyen a *Klein Feistritz*, melyet néhai Unger Gergely nyitott, itt a telér egy öl vastag, és sok vörösezüstérczet ad, ezek is 3—4—5 márka ezüstöt tartalmaznak, s itt 70 vájár van a fejtésen.

Vannak még más bányák is, mint: *Heuerlis Weitenschacht in der Aich*, *am Wolfen zum Vergeltsgott*, *Gintherschacht*, *Altenneufang*, *alter Radschacht*, *St. Katharinaschacht*, *Kleingappel*, mind e bányákban dolgoznak is, a mennyire lehet, és

a vízemelő gépeknek hasznát veszik; ezeket az aknákat mind vízteleníteni fogja a *Handler altárna*.¹⁾

Lanwitzi Zdenko jelentése a legrégibb hiteles leírás, mely reánk maradt, és valószínű, hogy régibb nem is létezik, mert a mohácsi vész előtt nem gondoltak arra királyaink, hogy a bányák állapotáról maguknak tudomást szerezzenek. Zdenko a selmeczi és hodrusi bányászatot fénykorában látta, Selmecezen *Glanzenberg* és Hodruson a fentnevezett bányák működtek ekkor fényes eredménnyel, és 20,500 márka ezüstöt termeltek! De a vízemelés nehézségei már nemsokára ezután érezehetőkké kezdtek lenni.

1537 február 5-én egyezkedés történt a *Handel Hodritsch* és a *Feistritz* bányák részesei közt; a *Handel* képviselői voltak ez alkalommal: Balás a Brenner János tisztje, Klein György Christel fia Haller János tisztje, és Sparsbier Gaspár a Pisch Severin tisztviselője; *Feistritz bánya* képviselője pedig Staub János volt, a Sattelsdorffer Lajos főrészes tisztviselője. Miután egy idő óta a *Handel* részesei Sattelsdorffernek hetenkint 15 ftot adtak segítségül azért, hogy ő a *Feistritz* bányában a vizet lehúzva tartotta, most pedig a *Handel* részesei neki az *altárna* alatt egy 8 ölnyi telérdarabot engedtek át, hogy azt tetszése szerint lefejthesse; ezentúl megelégszik Sattelsdorffer evvel, és a *Handel* nem fog neki a víztartásért többé semmit sem fizetni.²⁾

Sattelsdorffer ez időben egyike volt a leggazdagabb bányapolgároknak, különösen nagy jövedelmet húzott a *Feistritz* bányából, hol 1537-ben 80 munkást, és a *Handel altárna* alatt 10 munkást foglalkoztatott.³⁾

Ugy látszik, hogy a *Handel* részesei ez időben mindenütt az *altárna* szintje alatt dolgoztak. 1538 május 11-én Plettel János bányabíró előtt egyezséget kötöttek: a *Handel* részéről Balás, és a *Herlesz* (Hauerlosz) részéről Nikusch Lénárd, hogy a herlesziek átengedik aknájukat és járgányukat a *Handel*-nek, hogy az aknában bármit szállítsanak, de az akna fenntartási költségeinek felét viseljék, a hetedet is adják addig míg a víz

¹⁾ Selmeczi bányaigazgatósági levéltár.

²⁾ Selmecez városi levéltár.

³⁾ Kachelmann János: Das Alter d. u. B. 140. l.

lehúzza tartatik, de nem köteles *Handel* a víz lehúzására: és ha evvel az aknával már nem segíthetnek magukon, átengedik a herlesz-iek nekik a másik aknájukat is.¹⁾

1540-ben már igen panaszkodtak a bányapolgárok, hogy a bányamívelési költségeket elviselni nem bírják, különösen Nadler Farkas Rösel Borbála férje kijelentette, hogy kénytelen lesz a *Handel altárna* művelésével felhagyni, ha segítséget nem kap. A város tanácsa alaposnak találván Nadler panaszát, neki a *Handel* költségeinek fedezésére 200 frtot adott kölcsön.²⁾

A Rösel-féle nagy vagyon ekkor már szétfosladozván Nadler Farkas lassankint eladogatta bányabirtokát; 1548 december 24-én Stentzl Hendschuh bányabíró előtt Moldner Jeromos selmeczi bányapolgárnak adott el a *hodritscher Handel*-ből $\frac{1}{16}$ és $\frac{1}{64}$ részt.³⁾

1556 április havában valószínűleg lyukasztott az *altárna* az *Altradschacht*-tal, mert ekkor a két társulat egyezséget kötött, melyben a határ megállapított, és a két társulat egymásnak örök időkre békét fogadott; kölcsönösen meg ígérték, hogy egymásnak mindenben segítenek, egymást nem károsítják, és légaknáikat, szállító aknáikat közösen fogják használni.⁴⁾

1561 január 21-én a *Handel altárna* részesei: Rubigalli Pál, Sali Jeromos, Schall Konrad örökösei, Öder Vitus, Kheffer György, Markus Jakab, Moldner Mihály, Sturmkorb János, és Pollner Lőrincz; másrészt pedig az *Altradschacht* részesei: Sali Jeromos, Schall Konrad örökösei, Fuchs Ágoston bíró, Rubigalli Pál, és Öder Vitus szerződést kötöttek, melylyel egymásnak egy akna közös használatát megengedik, de ha az egyik társulat az aknát nem használná, nem köteles azt fenntartani sem.⁵⁾

1562 márczius 22-én a *Handel altárna* részesei: Rubigalli Pál, Aichmüller János a maga és sógora Schall Illés nevében, Füdersheimb Péter és Rathuel Joachim a Sali Jeromos örökösei nevében, Sturmkorb János a maga nevében, Lorberer Burg-

²⁾ Selmecz városi levéltár.

²⁾ Kachelmann János: Das Alter d. u. B. 134. 1.

³⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁴⁾ Selmecz városi levéltár.

⁵⁾ Kachelmann János kiadatlan iratai.

hard az Öder család nevében, Pollner Lőrincz, Kheffer György, és Markus Jakab saját nevökben; továbbá a *Busenloch altárna* részesei: Aichmüller János a maga és sógora Schall Illés nevében, Fürdersheimb Péter és Rathuel Joachim a Sali örökösök nevében, és Markus Jakab; végre a *Neuradschacht* vagy *Klingsputten* részesei: Aichmüller János a maga és sógora nevében, Fürdersheimb Péter és Rathuel Joachim a Sali örökösök nevében. Rubigalli Pál, Kheffer György, Fuchs Ágoston, Markus Jakab, és Lorberer Burghard a maguk nevében Joschko Bálint bányabíró előtt egyezséget kötöttek, hogy azon esetben, ha e társulatok közül egyik a másik telkébe átlyukasztana, a lyukon át ne menjen, hanem az esetről értesitse az illető társulatot, hogy azután vagy kiegyezkedhessenek a határ iránt, vagy pedig az ügy eldöntését a bányabíróra bízassák.¹⁾

A hodrusi bányák jövedelme mind inkább alább szállott, lanwitzi Zdenko reménye, hogy ha az altárna a felső bányákat vízteleníti, az altárna alatt jövedelmes művelést lehetend folytatni, nem teljesedett; mert a sok víz miatt csak csekély mélységbe lehetett az altárna alá hatolni, különösen az *altárna* már régóta csak költségeket okozott; ezért 1563 április 30-án Markus Jakab hűbérbe adta a *Handel Hodritsch* $\frac{1}{12}$ részét Rubigalli Pálnak egy évre, és egészen neki ajándékozta az *Altradschacht* $\frac{1}{16}$ részét, és a *Neuradschacht* $\frac{2}{61}$ részét azon feltétel alatt, hogy *Altradschachtnál* 13 frt 97 denárt, és *Neuradschachtnál* 10 frt 47 denárt fizessen ki a munkásoknak, kiknek Markus ez összegekkel tartozott.²⁾

1566 november havában a *Handel altárna* egyik fejtésének főtéje lyukasztott a *Neuradschacht* tárnájába, és a bányabíró azt határozta, hogy a tárna alatt a teléren minden a *Handel Hodritsch altárnaé* legyen, a *Neuradschacht* pedig csak a tárna felett dolgozhasson.³⁾

1571-ben Gienger Jakab, Hag Dávid és Dreiling Ulrich királyi biztosok átlátván, hogy a mélységbe haladó bányák az eddigi kis telkű s csekély erejű bányatársulatok kezében jó

¹⁾ Kachelmann János kiadatlan iratai.

²⁾ Selmech városi levéltár.

³⁾ Kachelmann János kiadatlan iratai.

eredménnyel tovább nem mivelhetők. igyekeztek a szomszédos vállalatokat egyesíteni, hogy nagyobb szerű munkálatok kivételére is képesek legyenek. Így hozták létre a Brennerszövetkezetet, és így egyesítették a hodrusi bányákat is.

1571 január 9-én kötött meg az egyezés a *Hodritscher Handel*, *Busenloch*, *Neuradschacht*, *Altradschacht* és *Brennerschacht* társulatok között, hogy ezentúl *Einigkeit* név alatt csak egy társulatot képezzenek. Az új társulat részesei lettek:

a Brennerszövetkezet	$\frac{10}{16}$, $\frac{1}{32}$, —	részszel
Rubigalli Pál	$\frac{3}{16}$, —, —	„
Fuchs Ágoston	—, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{128}$	„
Öder család	—, $\frac{1}{32}$, $\frac{1}{64}$	„
Markus Jakab	—, $\frac{1}{32}$, —	„
Stirnkorb János	—, $\frac{1}{82}$, —	„
Kheferné asszony	—, —, $\frac{1}{64}$	„
Lang Farkas	—, —, $\frac{1}{128}$	„ ¹⁾

1571 szeptember 11-én felszólította az udvari kamara a bányapolgárokat, kik hallomás szerint a *hodrusi Handel* mély művelését felhagyni akarják, hogy adják azt át a kamarának 10 évre minden bér nélkül hűbérbe.²⁾

A Selmecezen levő királyi biztosok is felszólították 1571 október 9-én a bányapolgárokat, minthogy a *Handel* mélységének átadásáról még nem nyilatkoztak, vegyék tekintetbe, hogy különben a mélység fölhagyatik; így pedig ha azt a kincstárnak 10 évre átadják, ezen idő alatt is sok ember keresetet kap, és 10 év nem sok arra, hogy ilyen kemény közetben, melyben 1 öl kivágására 5—6 hét is kell, valami felfedeztesék, most pedig ottan semmi fejteni való sincs.³⁾

Erre a város 1571 deczember 23-án azt felelte, hogy a *hodrusi Handelt* a bányapolgárok megtartani akarják, de a mélységét hajlandók a kincstárnak 10 évre bérbe adni.⁴⁾

Ez a bérbe vételi alkudozás azután még sokáig elhúzódott, csak 1573 márczius 8-án kötött meg a szerződés a *hodrusi Handellel* egyesült bányák és a kincstár között, mely szerint a kincstár feljogosított, hogy a *Handelaltárna* alatt levő

¹⁾ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

²⁾, ³⁾, ⁴⁾ Selmece városi levéltár.

mélységet 10 évig kiaknázhassa, és minthogy ez által a vizet lehúzza, köteles az altárna felett művelő egyesült társulat a kincstárnak $\frac{1}{6}$ -ot adni az ő termeléséből.)

A kincstárnak ez a vállalat igen sok pénzébe került, és nem járt jó eredménnyel. Már a vállalat kezdeténél nagy nehézségek voltak, melyek között legnagyobb volt a munkások hiánya; 1572-ben Selmeczen 1100-nál több, Hodruson 600, a környéken pedig 300 ember halt el pestisben, s ennek következtében a munkások száma rendkívül megapadt.²⁾

1573 május 24-én megengedte a király, hogy a *hodrusi Handel* mélységéből, melyet a kincstár 10 évre hűbérbe vett, a vízvezetés folytattassék addig, míg sok költséget nem okoz.³⁾

1574 február 14-én voltak a *Handelaltárna* részesei:

A Brennerszövetkezet	$\frac{10}{16}$, $\frac{1}{32}$, —	résszel
Rubigalli Pál	—, $\frac{3}{16}$, —	”
Sturmkorb János	$\frac{1}{16}$, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{128}$	”
Öder család	—, $\frac{1}{32}$, —	”
Kheferné	—, $\frac{1}{32}$, —	”
Lang Farkas	—, —, $\frac{1}{128}$	” ⁴⁾

1578 octóber 23-án Erneszt főherczeg, ki akkor a bányavárosok fő felügyeletével volt megbízva, biztosokat küldött Selmeczre, és meghagyta nekik, hogy a *Handel Hodritsch* mélyművelését is megtekintsék, mert ezt a kincstár bérbe vette, s már eddig oly sok költséget okozott, hogy a beszterczebányai praefectus fölhagyatását javasolja. Erre nézve tehát adjanak véleményt.⁵⁾

1579 márczius 7-én átadták a Rubigalli öröksök a *Handel Hodritsch altárna* $\frac{3}{16}$ részét a kincstárnak hűbérbe, hogy azt addig művelje, míg költségei vissza nem térítettnek.⁶⁾

1579 szeptember 2-án rendeli az udvari a kamara, hogy a kamaragróf hívja meg a körmőczi *Goldkunsthandlung* gondnokát, és evvel együtt járják be a *Handel Hodritsch* bányát, melynek mélységét a kincstár hűbérbe vette, de még eddig eredmény-

1) Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

2) Wenzel Gusztáv: Magyarország bányászatának krit. tört. 199. l.

3), 4) Selmecz városi levéltár.

5) Schmidt, Sammlung der u. Berggesetze, II. 484. l.

6) Selmecz városi levéltár.

telenül miveltette; és vizsgálják meg, hogy milyen messzire van még ama telér, melyet a társulat a felsőbb szinteken lefejtett, és mikor fogják azt elérni; általában pedig tegyenek jelentést, hogy mit lehet remélni e vállalatattól? A Rubigalliféle $\frac{3}{16}$ rész átvételét megengedi az udvari kamara, és figyelmezteti a tiszteket, hogy a kezelés szabályszerűségére és a számadások rendes vitelére ügyeljenek.¹⁾

Igen valószínű, hogy e vizsgálat következtében a kincstár hűbéri vállalata az altárna alatt felhagyatott, mert többé nem említetik az iratokban.

1582 augusztus 11-én Rainer Jónás bányabíró előtt Enders Ágoston, Sedemockh János, Truchheim Márton, Janick Kristóf, és Pollák Janko a *Handel Hodritschnak* ajándékozták az ő bányájukat, mely 2 aknából, 12 kutatásból, és 3 karóból állott, és a *Handel Hodritsch* és *Finstertort* között feküdt; de azután kiderülvén, hogy e bánya nem egészen az ajándékozók tulajdona, *Handel Hodritsch* és *Finstertort* társulatok megegyeztek, hogy a bányabíró e bányabirtokot közöttük egyenlően elossza.²⁾

1583 szeptember 25-én feljegyeztetett egy főbejárás után, hogy a *hodrusi Handel* régi évésekben dolgozik egy vastag teléren.³⁾

Ez időben igen jól jövedelmesen fejlődött ki *Felsőbiebertárna* üzeme, és a Brennerszövetkezet, mely minden nevezetes bányánál főrészes vala, főképen *Felsőbiebertárnára* fordította minden gondját és igyekezetét, és a többi vállalatokat elhanyagolta.

E miatt meg is rótták a Brennerszövetkezetet 1602 szeptember 2-án a királyi biztosok, mondván, hogy most, midőn *Felsőbiebertárna* szép fölösleget ad, nagy mulasztást követ el a Brennerszövetkezet, hogy a feleslegből keveset fordít a rossz karban levő bányák feljavítására. A Brennerszövetkezet sok bányabirtokot szerzett, de azokat csak időzteti, és így elzárja más vállalkozók elöl. Különösen kár, hogy a *Handel Hodritsch* nevű bányánál levő 16 tárnát, és 50 aknát mind beomolni engedte, úgy, hogy most már be sem lehet menni, pedig ebből a bányából régente több millióra menő jövedelmet kaptak

¹⁾ Selmeczi bányaigazgatósági levéltár.

²⁾ Selmech városi levéltár.

³⁾ Régi bejárasi jegyzőkönyv a körmöczi parochián.

részesei. Javasolják tehát a biztosok, hogy a bányabírónak meghagyassék, hogy időztetéseket ne engedjen, és a Brennerszövetkezetet arra szorítsa, hogy bányabirtokaikban dolgoztassanak, és általjában minden bányáikat ellássák a szükséges anyagok készletével, és pénzt is tegyenek tartalékba, hogy ha netalán szűkebb lenne a termés, abból pótolhassák a szükségét.¹⁾

A királyi biztosok javaslata nem követtetett, s különösen a *hodrusi altárna* mindinkább elpusztult.

1607 április 18-án főbejárás tartatván, a *Handel Hodritsch altárnáról* feljegyeztetett, hogy szünetel. Az előtt kelet felé hajtatott egy vágat, mellyel vastag teléreket kell elérni; javasoltatik, hogy ha jobb idők lesznek e vágat folytattassék. Részesek voltak ekkor:

A kincstár	—, $\frac{1}{32}$ résszel
Brennerszövetkezet	$\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$ „
Lorberer örökösök	$\frac{1}{32}$, $\frac{1}{64}$ „
Hohenbergerné	$\frac{1}{16}$, — „ ²⁾

1609-ben a *Handelaltárna* oly rossz állapotban volt, hogy nem lehetett azt bejárni sem; e miatt octóber 10-én vizsgálatot tartott a bányabíró, melyből az derült ki, hogy a Brennerszövetkezet gondnoka Daniel János csak egy ácsot egy segéddel engedett ott tartani, s evvel a két emberrel lehetetlen lévén a terjedelmes altárnát jó karban tartani, az helyenkint beomlott.³⁾

1618 szeptember 6-án feljegyeztetett, hogy a *Handel Hodritsch* és *Busenloch* részesei voltak:

A kincstár	$\frac{1}{32}$, — résszel
„ Khielmann után	$\frac{1}{32}$, $\frac{1}{64}$ „
„ Lorberer után	$\frac{3}{16}$, — „
Brennerszövetkezet	$\frac{10}{16}$, $\frac{3}{64}$ „
Vichter János	$\frac{1}{16}$, — „ ⁴⁾

Az ezután következő rossz idők alatt nem fordítottak a *Handel Hodritsch altárna* részesei semmit sem fenntartására, úgy, hogy 1630 körül, midőn *Finsterort* emelkedni kezdett, ez vette gondozásába az *altárna* fenntartását, mert saját vizei levezetése végett erre szüksége volt. A Mindszent teléren levő művelések egészen felhagyva heverték, és térképek nem lévén

¹⁾ Selmeczi bányaigazgatósági levéltár.

²⁾, ³⁾, ⁴⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

rövid idő múlva nem is tudta már senki, hogy mennyire terjednek a beomlott vágatok.

1630 február 18-án főbejárás tartatván *Finsterorton*, ennek miveletei részletesen leiratnak, és ez alkalommal leiratik az *altárnának* is nyitva levő része. A bejárásnál jelen voltak: Wenger Mihály selmeczi királyi pénztárnok, Scholcz György királyi könyvvivő, Putscher György bányabíró, Jacobi Mátyás bányaesküdt, Kölbl Mátyás brenneri gondnok, Thailer Bálint, és Winkler Hermann királyi bányatisztek, és Weindl Gáspár brenneri bányatiszt.

E főbejárási jelentésben mondatik: hogy az *altárna* a tárnaszájtól az első légaknáig, mely *Petriggen* aknának nevezetik, és $7\frac{1}{2}$ öl mély, 214 öl hosszú; ettől 78 ölnyire van a kincstári zúzó mellett levő $7\frac{1}{2}$ öl mély 2-ik légakna; ettől 58 ölnyire van a *Brennertárna* alatt levő 3-ik légakna, melynek mélysége 11 öl; ettől $163\frac{1}{2}$ ölnyire van a 4-ik légakna, mely *Brennertárna* felett nyílik, és $26\frac{1}{2}$ öl mély; ettől 201 ölnyire van a pallókereszt, melynél a *Thonreiser telér* eléretett. Ezen telér után a *Leuthaus* mellett levő határ aknáig (*Marcktschacht*) $123\frac{1}{2}$ öl van kivágna; ennek az aknának a mélysége 26 öl, és az fenntartatik légvezetés és szállítás végett. Ettől az aknától a vágat még tovább megy észak felé, de be van omolva, csak újabb időkben takarított ki 25 ölnyire.

Azt mondják, hogy régibb időkben a *Thonreisertelértől* egy fedüvágat indított meg, melylyel a Hodrus és Selmecz között levő teléreket mind át lehetne vágni és megvizsgálni; ámbar e vágatnak igen hosszúnak kellene lenni, s annak bevégzését csak a késő utódok érhetnék el, mindazonáltal javasolják a bejárók, hogy e fedüvágat felkerestessék, kitakaríttassék és Selmecz felé — mint egy *fő altárna* — folytattassék.

E javaslat csak a XVIII-ik század közepén foganatosított *Ferencz altárna* név alatt; mennyi pénzt és küzdelmet lehetett volna megtakarítani 118 év alatt, ha az 1630-iki bejáró bizottság javaslata azonnal elfogadtatik, és végre hajtatik! Átalánosan gyakran tapasztalhatjuk a bányászat körében, hogy igazán üdvös és rendkívüli hasznot ígérő eszmék csak akkor foganatosíttatnak, midőn hasznuknak egy része már többé el nem érhető. A teljes haszon, mely kevesebb áldozattal elér-

hető, nem bir annyi buzditó hatással, mint a kényszerítő szükség, bár ez sokkal nagyobb erőfeszítést követel, és kevesebb jutalmat adhat!

A *Thonreiser* teléren levő pallókeresztől az *altárna* a fekübe fordul, egy 59 öl hosszú keresztvágattal, melytől egy feküteléren 93 öl van kivágva észak felé egy másik keresztvágatig, mely 19 $\frac{1}{2}$ ölnyire nyugat felé eléri a finsterorti telért. Itt a keresztvágat még 12 ölnyire van kivágva nyugat felé, s minthogy e vágattal a krebsgrundi miveleték, melyekben ércz termeltetett, 20 öllel alámélyítettetni fognak, és más feküerek is tatáltathatnak, javasoltatik folytatása. Ettől a keresztvágattól 71 $\frac{1}{2}$ ölnyire a finsterorti telér után menve van egy feküvágat, melyet nem régen kezdtek a *Kristóf akna* felé hajtani, hogy a felsőbb miveleték vizeit evvel lecsapolják. E feküvágattal nemsokára elfog éretni a fekütelér, és javasoltatik, hogy a lyukasztás a *Kristóf aknával* végrehajtassék részint a vizek levezetése végett, részint pedig azért, hogy az *altárna*t tovább hajtani lehessen.

Ez az *altárna* tehát, mely legutoljára 1494-ben nyitattott meg, de már sokkal régebben kezdetett, a tárnaszájtól a *Kristóf aknáig* 984 öl hosszú.¹⁾

1630 után nemsokára *Finsterort* üzeme is lehanyatlott, azután megbukott a Brennerszövetkezet, és a selmeczi bányászat csak 1648 után kezdett ismét újra ébredni, de a *hodrusi altárna* ez egész idő alatt szünetelt.

A fentebbiekben a hodrusi vállalatok legnevezetesebbikének történetét láttuk; a *Handel Hodritsch* régibb időkben nagyszerű vállalat volt, melyet nagyszerűsége csak *Bieberaltárna* múlt felül; fénykora e vállalatnak 1535-ben lehetett, midőn azt lanwitzi Zdenko látta, ekkor *Handel Hodritsch*, *Klein-Feistritz* és *Glanzenberg* voltak ama bányák, melyek évenként 20,500 márka ezüstöt termeltek.

Handel altárna a Mindszent teléren termelte dús érceit, és 1520-tól 1540-ig volt jövedelmes, 1537-ben már nehézségeket okozott a vízemelés, 1540-től kezdve pedig veszteségbe jött e vállalat, melyet 1570-ig koronként sikerült a szomszédos

¹⁾ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

bányák altárnai adójával elkerülni, de jövedelmes vállalatná nem tudta többé magát felküzdeni. Az egyesülés, mely 1571-ben a szomszédos bányákkal létre jött, nem használt e vállalatoknak, mert a Brennerszövetkezet egész erejét *Felsőbiebertárnára* fordítván többi vállalatait igen elhanyagolta.

A kincstár látván, hogy az egyesült társulat nem akar az altárna alatti művelés nehézségeivel megküzdeni, 10 évre hűbérbe vette a mélyművelést, és sok költséget fordított rá eredmény nélkül; úgy látszik, hogy ekkor vagy nem tudták már, hogy hol termeltettek 1535-ben a dús érczek, vagy pedig a Mindszent teléren gyakran előforduló vetődések okozták, hogy ez érczek a mélységben nem voltak föltalálhatók; ezekre a jelenkorban a *Ferencz altárna* alatt folyamatban levő feltárások fogják megadni a felvilágosítást.

1583 körül csak régi évésekben tengődött e vállalat, a XVII-ik század elején kitört háború óta pedig többnyire szünetelt.

1630-ban pendítettett meg az eszme, hogy a *Handel altárnát* czélszerű lenne az egész selmeczi bányászat számára altárnául kifejleszteni, de ez üdvös gondolat létesítésére akkor még nem jött meg az idő.
